

13/15.02.24
Укр.літ

Клас: 9-А,Б
Вч.: Харенко Ю.А.

РОЛЬ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ХАРАКТЕРУ. ЦІННОСТІ І ЯКІСТЬ ЖИТТЯ. МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ. САМОВИХОВАННЯ ХАРАКТЕРУ

- ЛЮДИНА ЗДАТНА ПІДНЯТИСЯ НАД СВОЇМ ХАРАКТЕРОМ, ЗМІНИТИ ЙОГО, АЛЕ ОСНОВНІ РИСИ ЗБЕРІГАЮТЬСЯ.

РОЛЬ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ

- ЦІННОСТІ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ — ЦЕ ЦІЛИЙ СВІТ: СКЛАДНИЙ, ДИНАМІЧНИЙ, СУПЕРЕЧЛИВИЙ.
- КОЖНА ЛЮДИНА ЩОДНЯ ВИРІШУЄ ЯКІСЬ ПРОБЛЕМИ. ЩОДНЯ МИ ПОТРАПЛЯЄМО В ОБСТАВИНИ, ЯКІ ВИПРОБОВУЮТЬ НАШЕ ТЕРПІННЯ Й ХАРАКТЕР. ТОМУ ВЕЛИЧЕЗНОГО ЗНАЧЕННЯ НАБУВАЮТЬ НАШІ ЖИТТЄВІ ЦІННОСТІ, ЯКІ ДАЮТЬ ЗМОГУ ПЕРЕКОНАТИСЯ, ЩО МИ ЙДЕМО В ПРАВИЛЬНОМУ НАПРЯМКУ.
- *ЩО ТАКЕ ЦІННІСТЬ?*
- **ЦІННІСТЮ** НАЗИВАЄТЬСЯ ТЕ, ЩО ЗДАТНЕ ЗАДОВОЛЬНЯТИ ЛЮДСЬКІ ПОТРЕБИ.
- **ЖИТТЄВІ ЦІННОСТІ** — ЦЕ ІДЕЇ, ІДЕАЛИ, ЦІЛІ, ДО ЯКИХ ПРАГНУТЬ ЛЮДИНА Й СУСПІЛЬСТВО.
- **ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ** — ЦЕ ТІ СТАНИ, ЯВИЩА ТА ПРОЦЕСИ В НАВКОЛИШНЬОМУ ЖИТТІ, ЯКІ СТАЮТЬ ОРІЄНТИРОМ ДЛЯ ЛЮДИНИ, СПРЯМОВУЮТЬ ФОРМУВАННЯ ЇЇ ЦІЛЕЙ, А ТАКОЖ СПОСОБИ ЇХ ДОСЯГНЕННЯ.

Здоров'я власне
і близьких

Особисте життя, родина,
взаємини з оточуючими

Загальнолюдські
цінності

Успіхи в роботі,
самореалізація

Розвиток особистості,
самопізнання,
навчання, освіта

ВИЩІ, АБО АБСОЛЮТНІ

(здоров'я, життя, сила, натхнення, радість, щастя,
демократія, прагнення до досконалості)

МОРАЛЬНІ

(гідність, моральність,
милосердя, гармонія,
людяність)

СІМЕЙНІ

(кохання, сім'я, діти)

ЖИТТЄВІ ЦІННОСТІ

МАТЕРІАЛЬНІ

(справа, комфорт,
гроші, будинок)

ГРОМАДЯНСЬКІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ

(патріотизм,
освіта,
соціальний статус)

ДАЙТЕ ВІДПОВІДЬ НА ЗАПИТАННЯ

- МИКОЛА ВАВИЛОВ ДУЖЕ ЛЮБИВ КАЗАТИ:
- «ЖИТТЯ КОРОТКЕ, ТРЕБА ПОСПІШАТИ».
- А ЩЕ ВІН ПИСАВ: «ЯКЩО ТИ СТАВ НА ШЛЯХ УЧЕНОГО, ТО ПАМ'ЯТАЙ, ЩО ПРИРІК СЕБЕ НА ВІЧНІ ПОШУКИ НОВОГО, НА НЕСПОКІЙНЕ ЖИТТЯ АЖ ДО САМОЇ СМЕРТІ. У КОЖНОГО ВЧЕНОГО МАЄ БУТИ ПОТУЖНИЙ ГЕН ЗАНЕПОКОЄННЯ. ВІН МАЄ БУТИ ОДЕРЖИМИМ».
- ДЛЯ СПРАВЖНЬОГО ВЧЕНОГО ВЕЛИКОЮ ЦІННІСТЮ ЖИТТЯ Є МОЖЛИВІСТЬ ВІДКРИВАТИ НОВЕ.
- **ЯК ТАКА ЖИТТЄВА ЦІННІСТЬ МОЖЕ ВПЛИВАТИ НА ХАРАКТЕР УЧЕНОГО?**

• ТРЕБА ПОЧИНАТИ З ЦІННОСТЕЙ. МИ ЦЬОГО НЕ ЗРОБИЛИ. А ТРЕБА ПОЧИНАТИ З ДИТИНСТВА, ЩОБ ЛЮДИ РОЗУМІЛИ, ЯКІ ЦІННОСТІ ВИЗНАЧАЮТЬ ЩАСЛИВЕ І ХОРОШЕ ЖИТТЯ І ДОБРОБУТ ЗАРАЗ.

• ЄВГЕН ГОЛОВАХА, ПРОФЕСОР, ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ СОЦІОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ

Чинники, що впливають на формування цінностей

Родина, оточення,
засоби масової інформації,
спосіб і умови життя

Особисті переконання,
інтереси, бажання, самооцінка,
стан здоров'я

ЗНАЧЕННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ХАРАКТЕРУ

- **СЕРЕД ЧИННИКІВ, ЯКІ МАЮТЬ ДЛЯ ЛЮДИНИ ЖИТТЄВЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ЇЇ ХАРАКТЕРУ, ОСОБЛИВА РОЛЬ НАЛЕЖИТЬ ВИХОВАННЮ.**
- **СФОРМОВАНІ В ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ ПОТРЕБИ, ІДЕАЛИ, УСТАНОВКИ ОСОБИСТОСТІ СТАЮТЬ - ПІДҐРУНТЯМ ЇЇ ВИМОГ ЯК ДО ЗОВНІШНІХ УМОВ ЖИТТЯ, ТАК І ДО СЕБЕ. ЛЮДИНА САМА ПОЧИНАЄ ОРГАНІЗОВУВАТИ СВОЄ ЖИТТЯ ТА ВИХОВУВАТИ СЕБЕ, КЕРУЮЧИСЬ ПРИ ЦЬОМУ ЯК ВЛАСНИМИ, ТАК І СУСПІЛЬНИМИ ЦІННІСНИМИ ОРІЄНТИРАМИ.**
- **ПОВНОЮ МІРОЮ ЗДАТНІСТЬ ДО САМОВИХОВАННЯ ХАРАКТЕРУ ВИЯВЛЯЄТЬСЯ ТОДІ, КОЛИ - ОСОБИСТІСТЬ НАБУВАЄ ЖИТТЄВОГО ДОСВІДУ, ОВОЛОДІВАЄ ЗАСАДАМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ, КОЛИ В НЕЇ ФОРМУЄТЬСЯ СВІТОГЛЯД І ОСТАТОЧНО СКЛАДАЮТЬСЯ ІДЕАЛИ Й ЖИТТЄВІ ЦІННОСТІ, ВІДПОВІДНО ДО ЯКИХ ВОНА ПОЧИНАЄ СВІДОМО ПЛАНУВАТИ СВОЄ ЖИТТЯ ТА - ВИЗНАЧАТИ В НЬОМУ СВОЄ МІСЦЕ.**

ПРОЧИТАЙТЕ ВИСЛОВЛЮВАННЯ, У ЯКИХ ІДЕТЬСЯ ПРО ЖИТТЄВІ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ. ЯК ВИ ЇХ РОЗУМІЄТЕ?

- **ПРИ СОНЕЧКУ ТЕПЛО, ПРИ МАТЕРІ ДОБРО.**
- **ТАМ, ДЕ ДРУЖАТЬ, ЖИВУТЬ — НЕ ТУЖАТЬ.**
- **ДРУЖБА — ЦЕ ЗОЛОТА НИТКА, ЩО ЗВ'ЯЗУЄ ВСІХ ЛЮДЕЙ.**
- **ЛЮБОВ — ЦЕ ЄДИНА СИЛА, ЗДАТНА ПЕРЕТВОРИТИ БУДЬ-ЯКОГО ВОРОГА
НА ДРУГА.**
- **СПРАВЖНЯ ЩЕДРІСТЬ — РОБИТИ ЩО-НЕБУДЬ ХОРОШЕ ТОМУ, ХТО
НІКОЛИ ПРО ЦЕ НЕ ДІЗНАЄТЬСЯ.**

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ

Дитинство

Діти наслідують цінності близьких дорослих. Вплив родини найсильніший

Підлітковий вік

Хлопці та дівчата здебільшого переймають цінності друзів чи тих, кого наслідують. Прагнуть зрозуміти, що означає бути дорослими, чому слід дотримуватися загальнолюдських цінностей. Формують життєві навички, потрібні для успішного виконання соціальних ролей. На цьому етапі найсильніший вплив оточення: друзів-однолітків, однокласників, підліткової компанії, спортивної команди, засобів масової інформації тощо

Молода людина

Молоді люди усвідомлюють важливість загальнолюдських цінностей для власного розвитку. Додержуючись їх, формують власну систему цінностей, самоідентифікуються. Розвивають критичне мислення. Порівнюють вчинки свої та дорослих з уже засвоєними правилами й обов'язками членів суспільства. Усвідомлюють власні соціальні ролі. Визначають належність до певної соціальної групи, нації тощо. Осмислюють власні вчинки та поведінку, продовжують формувати життєві навички, учаться жити в суспільстві. На формування системи цінностей, крім оточення, впливають особисті переконання, самооцінка.

Доросла людина

Люди додержуються загальнолюдських цінностей, поєднуючи їх із власними. Самостверджуються у професії та суспільстві, беруть активну участь у суспільному житті. Створюють родину, піклуються не тільки про себе, а й про близьких. Відчувають самоповагу, здатні критично оцінити життя

ЦІННОСТІ ТА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ

МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

- СОВІСТЬ, ЧЕСНІСТЬ, ДОБРОТА... ПОНЯТТЯ, ЯКІ ЗАВЖДИ БУЛИ ВАЖЛИВИМИ ДЛЯ ЛЮДИНИ, БЕЗ - ЯКИХ НЕМИСЛИМЕ УЯВЛЕННЯ ПРО МОРАЛЬНІ Й ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛЮДИНИ.
- КОЖНЕ СУСПІЛЬСТВО МАЄ ПЕВНУ СИСТЕМУ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ — ПРИНЦИПІВ, НОРМ І ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ, ДОТРИМАННЯ ЯКИХ НЕОБХІДНЕ ДЛЯ ЙОГО ІСНУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ.
- **МОРАЛЬ**—ЦЕ СУКУПНІСТЬ ІДЕАЛІВ, ПРИНЦИПІВ, НОРМ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ І СПРЯМОВУЮТЬ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩУ ПОВЕДІНКУ ЛЮДИНИ, ТОБТО ПОВЕДІНКУ ЇЇ ЩОДО ІНШИХ ЛЮДЕЙ, СОЦІАЛЬНИХ ГРУП, НАРОДУ, ЛЮДСТВА В ЦІЛОМУ.
- **МОРАЛЬНІСТЬ**—ЦЕ ЩЕ Й УСВІДОМЛЕННЯ, ПРИЙНЯТТЯ ПРИНЦИПІВ І НОРМ ЛЮДЬМИ, - ДОТРИМАННЯ ЇХ У ВЧИНКАХ І ПОВЕДІНЦІ. ЦЕ ТАКОЖ І ТІ СТОСУНКИ МІЖ ЛЮДЬМИ, ЯКІ - ФОРМУЮТЬСЯ НА ҐРУНТІ МОРАЛЬНИХ ІДЕЙ І НОРМ.
- МОРАЛЬНІ (ЕТИЧНІ) НОРМИ Й ЦІННОСТІ РЕГУЛЮЮТЬ ПОВЕДІНКУ ЛЮДИНИ В УСІХ СФЕРАХ ЖИТТЯ, ВОНИ ПОШИРЮЮТЬСЯ НА ВСІХ ЛЮДЕЙ І ҐРУНТУЮТЬСЯ НА САМОСВІДОМОСТІ ЛЮДИНИ.
- ВИРАЖЕННЯМ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ Є **СОВІСТЬ**. ЯКЩО ЛЮДИНА ВИЗНАЄ БЕЗПЕРЕЧНІ - ЦІННОСТІ ЛЮДСТВА, УМІЄ ОТОТОЖНИТИ ІНШУ ЛЮДИНУ ІЗ СОБОЮ, ТО ЇЇ МОЖНА ВВАЖАТИ МОРАЛЬНО ЗРІЛОЮ ОСОБИСТІСТЮ.

ОБГОВОРІТЬ СПИСОК МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ І ВИЗНАЧТЕ, ЯКІ З НИХ ВИ СХВАЛЮЄТЕ, А ЯКІ — ЗАСУДЖУЄТЕ. ПРОАНАЛІЗУЙТЕ ЇХ СТОСОВНО СЕБЕ:

- АКТИВНІСТЬ, ЖИТТЄВА ПОЗИЦІЯ, КАР'ЄРИЗМ, СВІДОМІСТЬ, УПЕВНЕНІСТЬ, ЧЕСТОЛЮБСТВО, ПРАВДИВІСТЬ, ФАРИСЕЙСТВО, ЧЕСНІСТЬ, ВЗАЄМОДОПОМОГА, ЗАРОЗУМІЛІСТЬ, ГОРДОВИТІСТЬ, ЗАЗДРІСНІСТЬ, САМОЛЮБСТВО, ТЕРПЛЯЧІСТЬ, ВИМОГЛИВІСТЬ, ПОВАГА, ЦИНІЗМ, ЕГОЇЗМ, КОРИСТОЛЮБСТВО, ПРАЦЕЛЮБСТВО, ЛІНОЩІ, ВІРНІСТЬ, ВІДВЕРТІСТЬ, ЛИЦЕМІРСТВО, БЛАГОРОДСТВО, УВІЧЛИВІСТЬ, ЗЛІСНІСТЬ, СКРОМНІСТЬ, БОЯГУЗТВО, ЗРАДЛИВІСТЬ, СКУПІСТЬ, МАРНОСЛАВСТВО, БЕРЕЖЛИВІСТЬ, СМІЛИВІСТЬ, МАЛОДУШНІСТЬ, ЩИРОСЕРДНІСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ІДЕЙНІСТЬ, ПРИНЦИПОВІСТЬ, ГРУБІСТЬ.**

ПЕРІОДИ МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Третій період

Людина додержується загальнолюдських цінностей. Гармонійно поєднує загальнолюдські та власні духовні цінності.

Другий період

Людина керується існуючими в суспільстві моральними нормами і правилами. Добре те, що схвалюється суспільством і не суперечить законам.

Перший період

Людина не здатна оцінити власні вчинки згідно з поняттям моралі, відрізняє гарні вчинки від поганих за реакцією інших. Якщо вчинок схвалюється — це добре, якщо ні — погано.

САМОВИХОВАННЯ ХАРАКТЕРУ

- **САМОВИХОВАННЯ** — СВІДОМА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ, СПРЯМОВАНА НА ВИРОБЛЕННЯ ПОЗИТИВНИХ РИС І ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ.
- ЦЕ ПРОЦЕС, У ЯКОМУ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗАНО ПРОЯВЛЯЄТЬСЯ ВЕСЬ ДУХОВНИЙ СВІТ ЛЮДИНИ. ЦЕ - ВОЛЬОВЕ ЗУСИЛЛЯ, ЯКЕ РЕГУЛЮЄ ВЕСЬ СПОСІБ ЖИТТЯ.

План удосконалення характеру

1. Провести аналіз своїх дій і вчинків за допомогою самоспостереження, тобто здійснити самооцінку характеру, порівнявши з тим, що є для вас бажаним

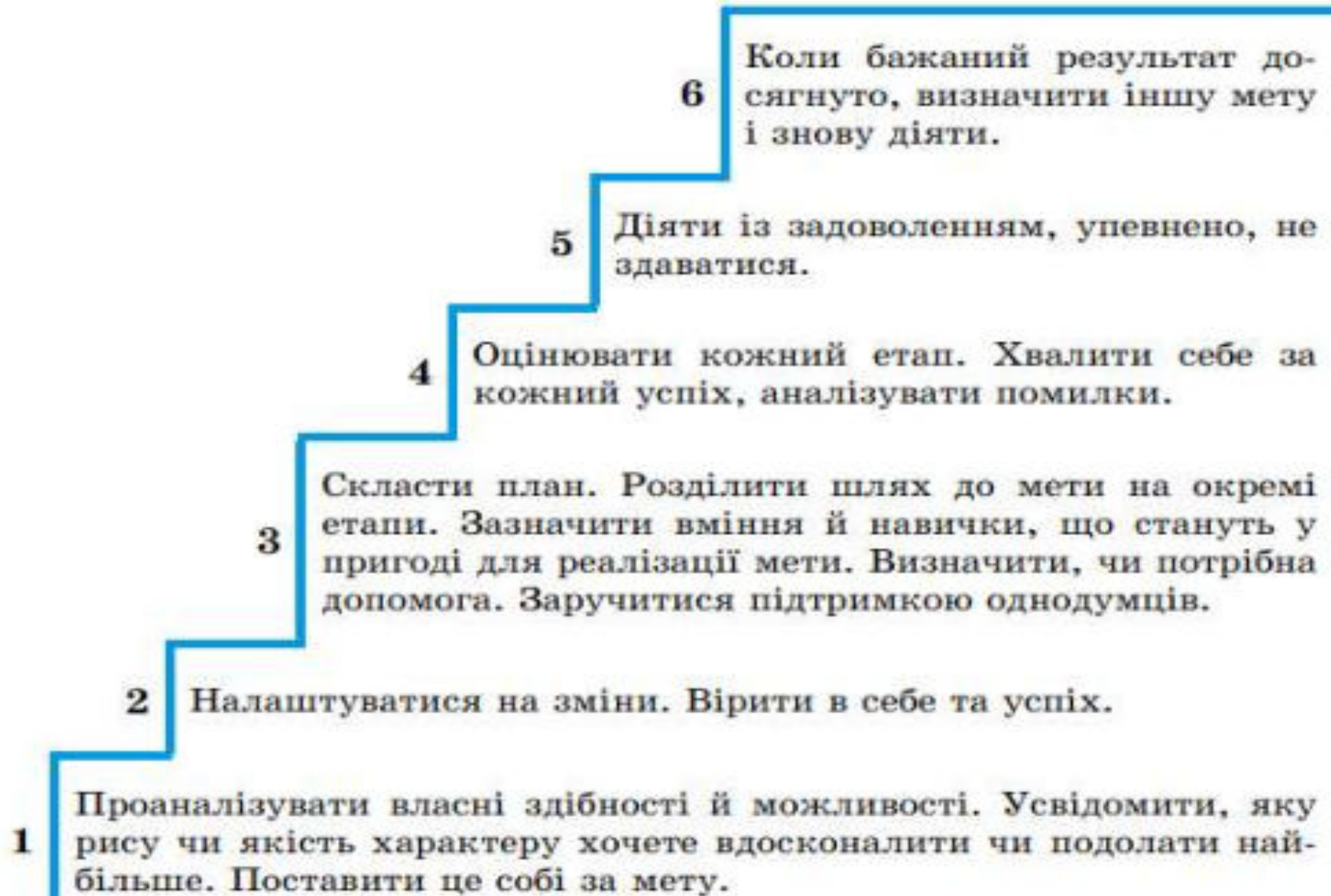
2. Визначити ті якості характеру, які ви хотіли б розвивати або вдосконалювати, та прийняти рішення про початок роботи над відповідними рисами свого характеру

3. Поставити мету й розробити програму дій, тобто визначити: що, коли і як вам належить робити для розвитку певних рис характеру

ЕТАПИ ПРОЄКТУ САМОВИХОВАННЯ ХАРАКТЕРУ

РОЗГЛЯНЬТЕ ФОТО. ЯКІ ПІДЛІТКИ ДОДЕРЖУЮТЬСЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ? ЯКИХ МОЖНА НАЗВАТИ МОРАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИМИ? ЩО ПОРАДИТЕ ТИМ, ЧИЯ ПОВЕДІНКА, НА ВАШУ ДУМКУ, НЕ ВІДПОВІДАЄ ПРАВИЛАМ МОРАЛІ?

ПРОЄКТ САМОВИХОВАННЯ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ А. КОЧЕТОВА)

Етап 1. Визначте суспільну мету й значення свого життя. «Мій етичний ідеал».

1. Девіз життя. 2. Кінцева мета моїх прагнень і діяльності. 3. Що люблю в людях і що ненавиджу. 4. Духовні цінності людини.

Етап 2. Пізнайте самі себе. «Який (яка) я є».

1. Мої чесноти. 2. Мої недоліки. 3. Мої інтереси й захоплення. 4. Мета мого життя. 5. Ставлення до навчання. 6. Ставлення до праці. 7. Ставлення до людей. 8. Об'єктивна самооцінка.

Етап 3. Визначте програму самовиховання. «Якою людиною я маю стати».

1. Вимога до мене батьків і вчителів. 2. Вимоги до мене товаришів, колективу. 3. Вимоги до себе з позиції ідеалу й об'єктивної самооцінки. 4. Програма самовиховання.

Етап 4. Змініть свій спосіб життя. «Режим дня».

1. Розпорядок дня. 2. Дбайливе ставлення до часу. 3. Гігієна праці й відпочинку. 4. Правила життя.

Етап 5. Тренуйте себе, виробляйте необхідні якості, знання, уміння й навички. «Тренування, вправи».

1. Самозобов'язання. 2. Завдання собі на день, тиждень, місяць. 3. Самопереконавання. 4. Самопримус. 5. Самовладання. 6. Самонаказ.

Етап 6. Оцініть результати роботи над собою, поставте нові завдання самовиховання. «Самоконтроль».

1. Самоаналіз і самооцінка роботи над собою. 2. Самозаохочення або самопокарання. 3. Удосконалення програми самовиховання.

УЗАГАЛЬНЕННЯ

- **ВАЖЛИВУ РОЛЬ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ ВІДІГРАЄ ХАРАКТЕР. ВІН ВИЯВЛЯЄТЬСЯ У СТОСУНКАХ ЛЮДИНИ З ОТОЧЕННЯМ ТА У ЇЇ ВЧИНКАХ.**
- **ЛЮДИ З ДОБРИМ ХАРАКТЕРОМ МАЮТЬ СПІЛЬНІ РИСИ: ДЕМОНСТРУЮТЬ ПОВАГУ, ВИКЛИКАЮТЬ ДОВІРУ, ВОНИ СПРАВЕДЛИВІ, ТУРБОТЛИВІ ТА Є ХОРОШИМИ ГРОМАДЯНАМИ.**
- **ЦІННОСТІ — ЦЕ ТЕ, ЩО МИ ВВАЖАЄМО ВАЖЛИВИМ ДЛЯ СЕБЕ, З ЧИМ ЗВІРЯЄМО ВСЕ, ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ У ЖИТТІ.**
- **ПРОТЯГОМ СВОЄЇ ІСТОРІЇ ЛЮДСТВО ВИРОБИЛО МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ВИЩОГО ПОРЯДКУ. ЇХ ЩЕ НАЗИВАЮТЬ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИМИ ЦІННОСТЯМИ.**
- **ЛЮДИ, ЯКІ СПОВІДУЮТЬ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ, МАЮТЬ ВИЩУ ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЗА БАГАТЬМА ПОКАЗНИКАМИ.**

1. Обговоріть твердження англійського письменника Вільяма Теккерея: «Посієш вчинок — пожнеш звичку, посієш звичку — пожнеш характер, посієш характер — пожнеш долю».
2. Обговоріть твердження давньогрецького філософа Арістотеля: «Хто рухається вперед у науках, але відстає в моральності, той більше йде назад, ніж уперед».

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

***ПРОДОВЖИТИ ПРАЦЮВАТИ НАД ПРОЄКТОМ
САМОВИХОВАННЯ, ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ.***